שֶׁאִם עוֹשֶׂה כְּרַבָּנָן וּמִתְפַּלֵּל מִנְחָה עַד הַלַּיְלָה שׁוּב אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, וְאִם עוֹשֶׂה כְּרַבִּי יְהוּדָה וּמִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל מִנְחָה (ז) בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. ד[וְעַכְשָׁו שֶׁנָּהֲגוּ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה (ח) עַד הַלַּיְלָה אֵין לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית (ט) קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְאִם בְּדִיעֲבַד הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית מִפְּלַג הַמִּנְחָה (י) וּלְמַעְלָה יָצָא, (יא) וּבְשָׁעַת הַדְּחָק יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. הַגָּהּ: וּלְדִידָן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ שֶׁנּוֹהֲגִין לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִפְּלַג הַמִּנְחָה אֵין לוֹ לְהִתְפַּלֵּל (יב) מִנְחָה אַחַר כָּךְ, וּבְדִיעֲבַד (יג) אוֹ בְּשָׁעַת הַדְּחָק יָצָא (בית יוסף (ד״ה ומ״ש והוסף) בשם אהל מועד (שער התפילה דרך ב׳ נתיב ג׳) ורשב״א (נמקות ב. ד״ה ולענין)(*)) אִם מִתְפַּלֵּל מִנְחָה עַד הַלַּיְלָה (יד) *דְּהַיְנוּ עַד (ה) צֵאת הַכּוֹכָבִים: ב ה[אִם יֵשׁ לוֹ מַיִם (טו) צָרִיךְ

(*) ומה שמצוין בדפוסין הקודמין אחר תיבת הכוכבים טעות סופר הוא, כי לא נמצא זה רק במהרי״ל (הל׳ תפילה) והובא בדרכי משה ברל״ב (אות ו).

ד רַבָּנוּ יוֹנָה שָׁם (יח: ד״ה דעבד). ה לְשׁוֹן הַשּׁוּר בְּסִימָן צ״ב וְשָׁם צִיַּנְתִּי מוֹצָא הַדִּינִין.

בַּאֵר הַיטֵב

(ה) **צֵאת הַכּוֹכָבִים.** זֶה לְשׁוֹן דִּבְרֵי מֹשֶׁה (האריך ד״ה ומכנה), מַהֲרִי״ל הָיָה מִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּשָׁעַת הַדְּחָק סָמוּךְ לְצֵאת הַכּוֹכָבִים וְאוֹמֵר אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאֶה בָּעִיר לַיְלָה מִכָּל מָקוֹם עֲדַיִן יוֹם הוּא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ז) וְדַוְקָא בְּעִיר שֶׁתַּתָּיהּ גְּבוֹהִין אוֹ יוֹשֶׁבֶת בָּעֲמָק. וְעַכְשָׁו נוֹהֲגִין לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה וּמַעֲרִיב סָמוּכִין זֶה לָזֶה כִּי סוֹבְרִים כְּרַבָּנָן, וּמַה שֶּׁמִּתְפַּלְּלִין עַרְבִית קֹדֶם הַלַּיְלָה הַיְינוּ מִפְּנֵי הַדְּחַק שֶׁטָּרַח הוּא לָאֲסֹף הַצִּבּוּר שָׁנִית, וְיָחִיד שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת יִמְתִּין עַד

בֵּאוּר הַלָּכָה

א * דְּהַיְנוּ עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים. עַיֵּן מִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק יד) **מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ דְּיֵשׁ לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה שֶׁלֹּא לְאַחַר מִנְחָה עַד אַחַר שְׁקִיעָה, אַךְ בְּדִיעֲבַד יוֹכַל לִסְמֹךְ עַל דַּעַת הַמַּקִּלִּים בָּזֶה. וּבְסֵפֶר סֵדֶר זְמַנִּים** (סי׳ ה) **כָּתַב לְעִנְיַן דִּיעֲבַד כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל אַחַר שְׁקִיעָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל תְּנַאי, אִם הוּא עֲדַיִן יוֹם יִהְיֶה נֶחְשָׁב לִתְפִלַּת הַמִּנְחָה וְהַתְּפִלָּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים יִהְיֶה לְשֵׁם עַרְבִית, וְאִם עָכְשָׁו הוּא לַיְלָה יִהְיֶה תְּפִלָּה זֹאת עוֹלָה לוֹ לְשֵׁם תְּפִלַּת עַרְבִית וְהַשְּׁנִיָּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ יִהְיֶה לְתַשְׁלוּמִין** מַמָּשׁ דְּמִקָּדֶם לָכֵן הָוֵי רַק סָפֵק לַיְלָה וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן רל״ה (ס״א), בְּהַאי פּוּרְתָא לֹא דָּק: (יא) **וּבְשָׁעַת הַדְּחָק וְכוּ׳.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּאַף אִם דַּרְכּוֹ תָּמִיד לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר פְּלָג, מִכָּל מָקוֹם יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית גַּם כֵּן בַּזְּמַן הַזֶּה. (טו) וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לְהָקֵל בָּזֶה רַק אִם עַל כָּל פָּנִים בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הִתְפַּלֵּל מִנְחָה קֹדֶם פְּלָג, אֲבָל אִם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם גּוּפָא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר פְּלָג שׁוּב אָסוּר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית קֹדֶם הַלַּיְלָה דְּהָוֵי תַּרְתֵּי דְּסָתְרֵי בְּאוֹתוֹ יוֹם גּוּפָא. (טז) וְכָל זֶה אִם מִתְפַּלֵּל בְּיִחִידִי, אֲבָל צִבּוּר שֶׁהִתְפַּלְּלוּ מִנְחָה וּכְשֶׁיִּלְכוּ לְבֵיתָם יִהְיֶה טָרַח לְקַבְּצָם שֵׁנִית לִתְפִלַּת עֲרָב וְיִתְבַּטֵּל תְּפִלַּת הַצִּבּוּר לְגַמְרֵי, הַקִּלּוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁמֻּתָּר לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית סָמוּךְ לְמִנְחָה, וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן רל״ה סָעִיף א׳. (יב) **מִנְחָה אַחַר כָּךְ.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר אֲפִלּוּ בְּיוֹם אַחֵר לֹא יִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר פְּלָג כֵּיוָן דְּתָמִיד מַחֲזִיק אוֹתוֹ זְמַן לִזְמַן תְּפִלַּת הָעֶרֶב, אֲפִלּוּ אִם בְּדַעְתּוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם לְהִתְפַּלֵּל מַעֲרִיב אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים: (יג) **אוֹ בְּשָׁעַת הַדְּחָק וְכוּ׳.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר כְּגוֹן שֶׁהוּא שָׁעַת הַדְּחָק מֻתָּר לוֹ לְכַתְּחִלָּה לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּשָׁעָה שֶׁנָּהֲגוּ עַד הַיּוֹם לְהִתְפַּלֵּל מַעֲרִיב. וּכְבָר כָּתַבְתִּי בְּסָעִיף קָטָן י״א דְּיֵשׁ לוֹ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל אָז מַעֲרִיב רַק אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים, אִם לֹא שֶׁהוּא בְּצִבּוּר וְיִהְיֶה טָרַח לְקַבְּצָם שֵׁנִית כְּשֶׁיִּלְכוּ כָּל אֶחָד לְבֵיתוֹ: (יד) **דְּהַיְנוּ עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים.** (יז) לְאו דַּוְקָא, דְּעֵרֶךְ רְבַע שָׁעָה קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים בְּוַדַּאי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא לְכֻלֵּי עָלְמָא וְאֵין לְהִתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֶלָּא רְצוֹנוֹ לוֹמַר סָמוּךְ לָזֶה וְכֵן אִיתָא בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה בְּרל״ב (אות א). וְדַע דְּאַף שֶׁמַּהַמְחַבֵּר וְהָרַמ״א מַשְׁמַע דִּלְדִידָן דְּנוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל מַעֲרִיב אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים מַתָּר לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אֲפִלּוּ אַחַר שְׁקִיעָה עַד סָמוּךְ לְצֵאת הַכּוֹכָבִים, (יח) יֵשׁ פּוֹסְקִים רַבִּים שֶׁחוֹלְקִים בָּזֶה וְדַעְתָּם שֶׁתְּפִלַּת הַמִּנְחָה הוּא רַק קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְלָכֵן לְכַתְּחִלָּה א]צָרִיךְ כָּל אָדָם לְזַהֵר לְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה דַּוְקָא וּבְדִיעֲבַד אִם הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעוֹד שֶׁלֹּא נִתְכַּסָּה הַשֶּׁמֶשׁ מֵעֵינֵינוּ, וּמוּטָב לְהִתְפַּלֵּל בְּזִמָּנָהּ בְּיִחִידוּת מִלְּהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ בְּצִבּוּר. וּבְדִיעֲבַד יוּכַל לִסְמֹךְ עַל דַּעַת הַמְקִלִּים לְהִתְפַּלֵּל אַחַר שְׁקִיעָה עַד (יט) רְבַע שָׁעָה קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים [אַךְ כָּל מַה שֶּׁיְּכוֹל לְהַקְדִּים מְחַיֵּב לְהַקְדִּים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּסְפֵק בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲכָל אִם כְּבָר נִרְאוּ (כ) כּוֹכָבִים כְּבָר עָבַר זְמַן מִנְחָה בְּוַדַּאי דְּזֶהוּ סִימָן לְלַיְלָה כַּמְבֹאָר כָּל זֶה בְּסִימָן רצ״ג (ס״ב), עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ד) וּבֵאוּר הַלָּכָה (סק״ה) עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ד) וּבֵאוּר הַלָּכָה (סק״ה) עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ד) וּבֵאוּר הַלָּכָה (סק״ה) עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ד) וּבֵאוּר הַלָּכָה (סק״ה)]. אַךְ כָּל זֶה (כא) בְּדִיעֲבַד וּשְׁעַת הַדְּחָק גָּדוֹל אֲבָל לְכַתְּחִלָּה בְּוַדַּאי אֵין לְאַחַר זְמַן הַמִּנְחָה עַד אַחַר שְׁקִיעָה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לְזַהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לְאַחַר עַד סָמוּךְ לְצֵאת הַכּוֹכָבִים, וּכְבָר אָמְרוּ חַזַ״ל (ברכות כט:) בְּמַעֲרָבָא לָיְיטֵי אֲמַאן דְּמְצַלֵּי עִם דְּמְדוֹמֵי חַמָּה דִּילְמָא מְטָרְפָא לֵיהּ שַׁעְתָּא: **ב** (טו) **צָרִיךְ**

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(יז) אֲפִלּוּ לְמָחָר, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל בְּיוֹם אֶחָד מִנְחָה אַחַר פְּלַג כְּרַבָּנָן וְעַרְבִית קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה. (יח) קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים: (ז) **בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.** אֲלָא קֹדֶם פְּלַג דַּוְקָא: (ח) **עַד הַלַּיְלָה.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר עַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא סָפֵק לַיְלָה: (ט) **קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר סוֹף שְׁקִיעָה, שֶׁהוּא לְדַעַת הַמְחַבֵּר בְּסִימָן רס״א (ס״ב) זְמַן מוּעָט קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים, וְאַף עַל גַּב דְּגַם אָז אֵין לְהִתְפַּלֵּל עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים (יט) לֹא יָצָא. וּלְעֵיל (סק״ד) מְתֻבָּאַר דְּיֵשׁ דֵּעוֹת בְּפוֹסְקִים אֵימַת הוּא פְּלַג הַמִּנְחָה, וְעַל כֵּן (יח) יֵשׁ לִסְמֹךְ לְהָקֵל שֶׁלֹּא לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל אַף אִם הִתְפַּלֵּל שָׁעָה וּרְבִיעַ קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה: (יא) **וּבְשָׁעַת הַדְּחָק וְכוּ׳.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּאַף אִם דַּרְכּוֹ תָּמִיד לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר פְּלָג, מִכָּל מָקוֹם יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית גַּם כֵּן בַּזְּמַן הַזֶּה. (טו) וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לְהָקֵל בָּזֶה רַק אִם עַל כָּל פָּנִים בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הִתְפַּלֵּל מִנְחָה קֹדֶם פְּלָג, אֲבָל אִם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם גּוּפָא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר פְּלָג שׁוּב אָסוּר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית קֹדֶם הַלַּיְלָה דְּהָוֵי תַּרְתֵּי דְּסָתְרֵי בְּאוֹתוֹ יוֹם גּוּפָא. (טז) וְכָל זֶה אִם מִתְפַּלֵּל בְּיִחִידִי, אֲבָל צִבּוּר שֶׁהִתְפַּלְּלוּ מִנְחָה וּכְשֶׁיִּלְכוּ לְבֵיתָם יִהְיֶה טָרַח לְקַבְּצָם שֵׁנִית לִתְפִלַּת עֲרָב וְיִתְבַּטֵּל תְּפִלַּת הַצִּבּוּר לְגַמְרֵי, הַקִּלּוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁמֻּתָּר לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית סָמוּךְ לְמִנְחָה, וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן רל״ה סָעִיף א׳. (יב) **מִנְחָה אַחַר כָּךְ.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר אֲפִלּוּ בְּיוֹם אַחֵר לֹא יִתְפַּלֵּל מִנְחָה אַחַר פְּלָג כֵּיוָן דְּתָמִיד מַחֲזִיק אוֹתוֹ זְמַן לִזְמַן תְּפִלַּת הָעֶרֶב, אֲפִלּוּ אִם בְּדַעְתּוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם לְהִתְפַּלֵּל מַעֲרִיב אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים: (יג) **אוֹ בְּשָׁעַת הַדְּחָק וְכוּ׳.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר כְּגוֹן שֶׁהוּא שָׁעַת הַדְּחָק מֻתָּר לוֹ לְכַתְּחִלָּה לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּשָׁעָה שֶׁנָּהֲגוּ עַד הַיּוֹם לְהִתְפַּלֵּל מַעֲרִיב. וּכְבָר כָּתַבְתִּי בְּסָעִיף קָטָן י״א דְּיֵשׁ לוֹ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל אָז מַעֲרִיב רַק אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים, אִם לֹא שֶׁהוּא בְּצִבּוּר וְיִהְיֶה טָרַח לְקַבְּצָם שֵׁנִית כְּשֶׁיִּלְכוּ כָּל אֶחָד לְבֵיתוֹ: (יד) **דְּהַיְנוּ עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים.** (יז) לְאו דַּוְקָא, דְּעֵרֶךְ רְבַע שָׁעָה קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים בְּוַדַּאי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הוּא לְכֻלֵּי עָלְמָא וְאֵין לְהִתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֶלָּא רְצוֹנוֹ לוֹמַר סָמוּךְ לָזֶה וְכֵן אִיתָא בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה בְּרל״ב (אות א). וְדַע דְּאַף שֶׁמַּהַמְחַבֵּר וְהָרַמ״א מַשְׁמַע דִּלְדִידָן דְּנוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל מַעֲרִיב אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים מַתָּר לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אֲפִלּוּ אַחַר שְׁקִיעָה עַד סָמוּךְ לְצֵאת הַכּוֹכָבִים, (יח) יֵשׁ פּוֹסְקִים רַבִּים שֶׁחוֹלְקִים בָּזֶה וְדַעְתָּם שֶׁתְּפִלַּת הַמִּנְחָה הוּא רַק קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְלָכֵן לְכַתְּחִלָּה א]צָרִיךְ כָּל אָדָם לְזַהֵר לְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה דַּוְקָא וּבְדִיעֲבַד אִם הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעוֹד שֶׁלֹּא נִתְכַּסָּה הַשֶּׁמֶשׁ מֵעֵינֵינוּ, וּמוּטָב לְהִתְפַּלֵּל בְּזִמָּנָהּ בְּיִחִידוּת מִלְּהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ בְּצִבּוּר. וּבְדִיעֲבַד יוּכַל לִסְמֹךְ עַל דַּעַת הַמְקִלִּים לְהִתְפַּלֵּל אַחַר שְׁקִיעָה עַד (יט) רְבַע שָׁעָה קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים [אַךְ כָּל מַה שֶּׁיְּכוֹל לְהַקְדִּים מְחַיֵּב לְהַקְדִּים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּסְפֵק בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲכָל אִם כְּבָר נִרְאוּ (כ) כּוֹכָבִים כְּבָר עָבַר זְמַן מִנְחָה בְּוַדַּאי דְּזֶהוּ סִימָן לְלַיְלָה כַּמְבֹאָר כָּל זֶה בְּסִימָן רצ״ג (ס״ב), עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ד) וּבֵאוּר הַלָּכָה (סק״ה) עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ד) וּבֵאוּר הַלָּכָה (סק״ה) עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ד) וּבֵאוּר הַלָּכָה (סק״ה) עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ד) וּבֵאוּר הַלָּכָה (סק״ה)]. אַךְ כָּל זֶה (כא) בְּדִיעֲבַד וּשְׁעַת הַדְּחָק גָּדוֹל אֲבָל לְכַתְּחִלָּה בְּוַדַּאי אֵין לְאַחַר זְמַן הַמִּנְחָה עַד אַחַר שְׁקִיעָה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לְזַהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לְאַחַר עַד סָמוּךְ לְצֵאת הַכּוֹכָבִים, וּכְבָר אָמְרוּ חַזַ״ל (ברכות כט:) בְּמַעֲרָבָא לָיְיטֵי אֲמַאן דְּמְצַלֵּי עִם דְּמְדוֹמֵי חַמָּה דִּילְמָא מְטָרְפָא לֵיהּ שַׁעְתָּא: **ב** (טו) **צָרִיךְ**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

גַּם כֵּן הָכִי דְּאֵין לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה רַק עַד שְׁקִיעָה, וְהוּא הַתַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּרֵישׁ פֶּרֶק ד׳ דִּבְרָכוֹת (יח. ד״ה תפילת המנחה) שֶׁדַּעְתּוֹ דְּכִי הֵיכִי דְּדָם נִפְסָל בְּשִׁקְרַעַת הַחַמָּה כֵּן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁתִּקְנוּ נֶגֶד הַתָּמִיד הוּא גַּם כֵּן עַד הַשְּׁקִיעָה לְבַד, וְלִכְאוֹרָה פְּשׁוּט דְּכַוָּנָתוֹ עַד תְּחִלַּת הַשְּׁקִיעָה כְּמוֹ לְעִנְיַן דָּם בְּסָפֵק דָּף (ע״ב) וּכְמוֹ שֶׁהֵבִיא הַמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ג׳. אָמְנָם יֵשׁ לְדַחוֹת דְּאָפְשָׁר דִּסְבִירָא לְהוּ לְתַלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה דְּשֵׁם מִדְּרָבָּנָן בְּעָלְמָא, וְרַק בְּפֶסַח עֲבָדוּ הֲרָחָקָה מִתְּחִלַּת שְׁקִיעָה וְלֹא בְּתָמִיד, דִּבְתָמִיד אֵין הַדָּם נִפְסָל עַד סוֹף הַשְּׁקִיעָה, וּמִפְּלִיגִי בְּתְּפִלַּת הַמִּנְחָה יְהֵא מַתָּר לְהִתְפַּלֵּל עַד סוֹף שְׁקִיעָה], כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת בְּמִנְחוֹת דף כ׳ עמוד ב׳ (ד״ה נפסל) בְּשֵׁם יֵשׁ מְפָרְשִׁים: (יכ) **מִגֵּן אַבְרָהָם** (סק״ה): (יג) **מִגֵּן אַבְרָהָם** (סק״ו) וְהוּא לְפִי שִׁיטַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ: (יד) **מִגֵּן אַבְרָהָם** (סק״ו) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (יה) **אֶלְיָה רַבָּה** (סק״ד), וּדְלֹא כְּמִגֵּן אַבְרָהָם לְקַמָּן בְּסִימָן רל״ה סָעִיף קָטָן ג׳, עַיֵּן שָׁם שֶׁטָּעַמוּ. וְנִרְאֶה לִי דְּאַפְּלוּ הַמָּגֵן אַבְרָהָם מוֹדֶה בְּזֶמַנֵּינוּ דְּנוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה, דְּחוֹשְׁשִׁין לְדַעַת הַגְּרַ״א וְהַרְבֵּה מֵהָרִאשׁוֹנִים דִּסְבִירָא לְהוּ דְּתַכְלִית אַחַר שְׁקִיעָה הוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וּלְדִבְרֵיהֶם הוּא קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה שָׁעָה וּרְבִיעַ, אִם כֵּן בְּוַדַּאי אֵין לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל בְּדִיעֲבַד: (מו) **רַבָּה** (סק״ג): (מז) **מִגֵּן אַבְרָהָם** (סק״ז) וּמִגֵּן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק״ח): (יח) **פְּרִי מְגַדִּים** (א״א סק״ז): (יט) **שִׁלְטֵי גִּבּוֹרִים** (שם אות ב) **וּלְבוּשׁ וְלֶחֶם חֲמוּדוֹת** וְהַגְּרַ״א בְּסִימָן רס״א (ס״ב) וְכֵנ״ל (בשעה״צ סק״י), וְגַם בְּסֵפֶר סֵדֶר זְמַנִּים (סי׳ ה) הֶחְזִיק בְּשִׁיטָה זוֹ, וְעַיֵּן שָׁם

שֶׁיִּשֵּׁב כָּל הַקְּשָׁיוֹת שֶׁהִקְשָׁה בְּשַׁאֲגַת אֲרִיֵה (סי׳ יז) עַל שִׁיטָה זוֹ וּבֵאֵר דִּלְשִׁיטַת הַגְּרַ״א מֵיְשַׁב הַכֹּל [אֲבָל דִּבְרֵי הַגְּרַ״א בְּסִימָן זֶה בְּסָעִיף קָטָן ד׳ סוֹתֵר קְצָת לְדִבְרָיו שֶׁכָּתַב לְעֵיל, וְאֶפְשָׁר שֶׁכָּתַב רַק לְבָרֵר דַּעַת הָרַמ״א אֲבָל הוּא בְּעַצְמוֹ לֹא סְבִירָא לֵיהּ כֵּן, וּרְאָיָתוֹ שֶׁכָּתַב דְּהָא לְכֻלֵּי עָלְמָא סִיּוּם הַמִּנְחָה עַד הַתְּחִלַּת עַרְבִית אֵינָהּ מְכֻרַּחַת דְּהָא יֵשׁ בֵּינֵיהֶם זְמַן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דִּלְדַעַת הַגְּרַ״א מִתְּחִיל תֵּכֶף אַחַר שְׁקִיעָה], וְגַם מִדִּבְרֵי הָרַדְבָּנוּ חֲנַנְאֵל (הובא בהגהות מיימוניות פ״ג אות ג) שֶׁהֵבִיא הַגְּרַ״א בְּסָעִיף קָטָן ה׳ מֻשְׁמָע גַּם כֵּן קְצָת הָכִי: (יט) שֶׁהוּא שִׁלְשֹׁת רְבָעֵי מִיל הַמְבֹאָר לְקַמָּן בְּסִימָן רס״א (ס״א): (כ) **אֲפִלּוּ שְׁנֵי כּוֹכָבִים שֶׁהוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת,** וּבְעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים רְאִיתִי הָרַבֵּה אֲנָשִׁים שֶׁהַרְגִּילוּ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה זְמַן הַרְבֵּה אַחַר הַשְּׁקִיעָה עַד מִפֶּשׁ שֶׁהַכְּסִיף אַדְמִימוּת הַחַמָּה וְזֶהוּ וַדַּאי שֶׁלֹּא כְּדִין הוּא, עַיֵּן שַׁבָּת ל״ד עמוד ב׳: (כא) וְנִרְאֶה לִי עוֹד דַּאֲפִלּוּ לְדַעַת הַגְּרַ״א וְהַגְּאוֹנִים דְּסִבְרֵי דְּתַכְלִית אַחַר הַשְּׁקִיעָה הוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, מִכָּל מָקוֹם נוֹכַל לוֹמַר דִּבְשָׁעַת הַדְּחָק סוֹמְכִין עַל דַּעַת רַבִּי יוֹסֵי דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּאָז עֲדַיִן יוֹם וַדַּאי הוּא עַד שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהַכְּסִיף הָעֶלְיוֹן וְהַשְּׁנִי לַתַּחְתּוֹן, וְלֹא גָּרַע מִמַּאי דְּאָמְרוּ בִּבְרָכוֹת ט׳ (ע״א) כְּדַאי הוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי לִסְמֹךְ עָלָיו בְּשָׁעַת הַדְּחָק וְכָל שֶׁכֵּן בְּעִנְיָנֵינוּ, דְּסוּגְיָא דִּבְרָכוֹת בְּ׳ עַמּוּד א׳ אָזְלָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּהָכָא בְּצֵאת הַכּוֹכָבִים כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַגְּרַ״א בְּרס״א (שם), וְכֵן הַסּוּגְיָא דְּפִסְחִים דף ב׳ (ע״א) דְּקָאָמַר וְהָא קָיְימָא לַן דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים יָמְמָא הוּא [עַיֵּן בְּתוֹסָפוֹת שָׁם (ד״ה והא) שֶׁנִּדְחֲקוּ בָּזֶה, אֲבָל לְפִי דִּבְרֵי הַגְּרַ״א נִיחָא בְּפִשִׁיטוּת דְּהַסּוּגְיָא אָזְלָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי]:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבְסִידוּר (סדר הכנסת שבת) כתב: ולענין תפלת המנחה שהיא מדברי סופרים אין למחות ביד המקילין להתפלל בזמן בין השמשות בין בחול בין בשבת, ובפרט בשעת הדחק בימות החורף שהיום קצר, וכמו שמצינו שהתירו חכמים איסור שבות מדברי סופרים בבין השמשות בשעת הדחק ולצורך מצוה עוברת.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

לִטֹּל יָדָיו כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל (טז) * אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶם שׁוּם לִכְלוּךְ, וְלֹא יְבָרֵךְ. (יז) (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ״ב סָעִיף ה׳). הַגָּהָה: וַאֲפִלּוּ עוֹמֵד (יח) מִלְּמוּדוֹ יִטֹּל יָדָיו (ו) (יט) לְתְפִלָּה (מנהגים מנהג של יום מול הגסה כה).

וְאִם אֵין לוֹ מַיִם מְזֻמָּנִים (ז) (כ) אֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל:

רלד הָרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה גְּדוֹלָה וּמִנְחָה קְטַנָּה. ובו ב׳ סְעִיפִים:

א הָרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל (א) מִנְחָה גְּדוֹלָה וּמִנְחָה קְטַנָּה, (ב) אֵין רָאוּי לוֹ לְהִתְפַּלֵּל רְשׁוּת אֶלָּא הַגְּדוֹלָה, (ג) וְאִם יִתְפַּלֵּל הַגְּדוֹלָה חוֹבָה לֹא יִתְפַּלֵּל הַקְּטַנָּה כִּי אִם רְשׁוּת. אֲבָל אֵין רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת רְשׁוּת (ד) אֶלָּא אִם כֵּן מַכִּיר בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא זָהִיר וְזָרִיז וְאָמִיד בְּדַעְתּוֹ לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף בְּלֹא הֶסֵּחַ הַדַּעַת, אֲבָל אִם אֵינוֹ מְכַוֵּן בָּהּ יָפָה קָרִינַן בֵּיהּ ׳לְמָה לִי רַב זְבָחֵיכֶם׳ (ישעיה ס״ו י״ח). הַגָּהָה: (ה) אֵין לוֹמַר אֲשֶׁרֵי שֶׁקָּדַם מִנְחָה אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ מִנְיָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ עָלָיו הַקָּדִישׁ שֶׁלִּפְנֵי תְּפִלַּת הַמִּנְחָה (הגהת סמ״ק (מנהגים יום תוס קיח) וכל בו (סי׳ מז)). יֵשׁ

א תְּשׁוּבַת הָרַא״שׁ כְּלָל ד׳ סִימָן ט׳.

בַּאֵר הֵיטֵב

הַלַּיְלָה. וְצָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל עַרְבִית קֹדֶם פְּלַג הַמִּנְחָה. מָגֵן אַבְרָהָם (שם): ב (ו) לְתְפִלָּה. וְאִם נָטַל יָדָיו לִתְפִלָּה אַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק אַחַר כָּךְ בִּלְמוּדוֹ כְּגוֹן בִּזְמַן שֶׁדּוֹרְשִׁין אֵין צָרִיךְ לִטֹּל שֵׁנִית, וּמִכָּל מָקוֹם בְּשַׁבָּת שֶׁמַּפְסִיקִין בְּמִכְירַת הַמְּצָוֹת נִרְאֶה לִי שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל שֵׁנִית לִתְפִלַּת מוּסָף אֶלָּא אִם כֵּן לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ [וּבְסָפֵק אֲלֵיהָ רַבָּה (סק״ו) חוֹלֵק עָלָיו דְּאַף אִם נִמְשְׁכָה עַד הַלַּיְלָה אֵין לוֹמַר קָדִישׁ, כֵּיוָן שֶׁחֲרִית נִתְקַנָּה לִתְפִלָּה עֵין סִימָן ד׳ (סי״א). מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ח): (ז) אֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִטֹּל יָדָיו בְּצִנּוּר וְיִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן יֶשְׁאָר לוֹ זְמַן לְהִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד. בָּ״ח (ס״ב), עוֹלַת תָּמִיד (סק״ב) עֵין שָׁם: א (ט) אֵין לוֹמַר אֲשֶׁרֵי. וְאִם אָמְרוּ אֲשֶׁרֵי בְּלֹא מִנְיָן וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ מִנְיָן יֹאמְרוּ מִזְמוֹר אֶחָד וְאַחַר כָּךְ יֹאמְרוּ קָדִישׁ, וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁלּוֹמְדִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא מִנְיָן וְאַחַר כָּךְ קוֹרְאִים עֲשָׂרָה לוֹמַר קָדִישׁ, לֹא יֹאוּת עֲבָדִי, אֶלָּא בְּעֵי שֶׁיִּהְיוּ עֲשָׂרָה בְּשָׁעַת הַלִּמּוּד. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א). אֲבָל הַטַּ״ז בְּסִימָן נ״ה סָעִיף קָטָן ג׳ כָּתַב דְּכָל שֶׁיֵּשׁ בָּאֲמִירַת הַקָּדִישׁ עֲשָׂרָה דֵּי וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ עֲשָׂרָה בְּשָׁעַת הַלִּמּוּד, עַיֵּן שָׁם בְּסָעִיף קָטָן ו׳ מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם, וְעַיֵּן בְּשוּ״ת שַׁעַר אֶפְרַיִם סִימָן י״ז. כָּתַב בְּפִסְקֵי מֹהֲרַא״י (תרומת הדשן ח״ב) סִימָן נ״ט אֲפִלּוּ אִם מַקְצַת צִבּוּר הִתְפַּלֵּל בְּעוֹתָן וְנִמְשְׁכָה עַד הַלַּיְלָה אֵין לוֹמַר קָדִישׁ, כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ יוֹם אַחֵר שֶׁהִפְסִיקוּ מִלְּהִתְפַּלֵּל. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (שם) דְּהוּא הַדִּין אִם נִמְשַׁךְ בַּאֲמִירַת אֲבִינוּ מַלְכֵּנוּ וְכֵיוֹצֵא בּוֹ שֶׁאֵין לוֹמַר קָדִישׁ תִּתְקַבֵּל, וְצָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי כָּךְ וְשֶׁיֹּאמְרוּ הַקָּדִישׁ קֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים, עַיֵּן לְעֵיל סִימָן קל״א סָעִיף ג׳ [וּבְסָפֵק אֲלֵיהָ רַבָּה (סק״א) חוֹלֵק עָלָיו דְּאַף אִם נִמְשְׁכָה עַד

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לִטֹּל וְכוּ׳. בֵּין לִתְפִלַּת הַמִּנְחָה בֵּין לִתְפִלַּת עַרְבִית, דְּמִצְוָה לִטֹּל יָדָיו לִתְפִלָּה: (טז) אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְכוּ׳. וְאִם נָטַל יָדָיו לִתְפִלַּת הַמִּנְחָה (כה) וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירָתָן אֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו לִתְפִלַּת עַרְבִית: (יז) וְעַיֵּן לְעֵיל וְכוּ׳. הֵיכָן מַה דְּמַבְאָר שָׁם דַּאֲפִלּוּ הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת וְנוֹטֵל יָדָיו לִתְפִלָּה אֵינוֹ מְבָרֵךְ, וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן (ו׳) [ז׳] סָעִיף א׳ בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ג): (יח) מִלְּמוּדוֹ. רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּמִסְתָּמָא (כג) לֹא נָגַע בְּאֶמְצַע הַלִּמּוּד בְּמָקוֹם מְטֻנָּף, אֲפִלּוּ הָכִי מִצְוָה לִטֹּל בִּשְׁבִיל הַתְּפִלָּה. וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ח) דְּמִכָּל מָקוֹם אִם נָטַל לִתְפִלָּה וְהִפְסִיק בְּלִמּוּד אֵין צָרִיךְ לִטֹּל שֵׁנִית, וּבְשַׁבָּת שֶׁמַּפְסִיקִין בְּמִכְירַת הַמְּצָוֹת צְרִיכִין לִטֹּל שֵׁנִית לִתְפִלַּת הַמּוּסָף אֶלָּא אִם כֵּן לֹא הֵסִיחַ דַּעְתּוֹ מִשְּׁמִירַת יָדָיו. וְהָאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ז) כָּתַב דְּכָל זְמַן שֶׁהֵם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מִן הַסְּתָם אֵין כָּאן הֶסֵּחַ הַדַּעַת וְכֵן הַמִּנְהָג: (יט) לִתְפִלָּה. וַאֲפִלּוּ נָטַל יָדָיו (מד) לַאֲכִילָה וְאָכַל וְלֹא הֵסִיחַ דַּעְתּוֹ צָרִיךְ נְטִילָה לַתְּפִלָּה, שֶׁאֵין נְטִילָתוֹ לַאֲכִילָה עוֹלָה לַתְּפִלָּה, אֲבָל נְטִילַת שַׁחֲרִית שֶׁנָּטַל כְּשֶׁקָּם מִמִּטָּתוֹ וְלֹא הֵסִיחַ דַּעְתּוֹ עוֹלָה לוֹ לַתְּפִלָּה: (כ) אֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל. אֶלָּא יְנַקֶּה יָדָיו בְּכָל מִידֵי דְּמִנַּקֵּי. וְכָל זֶה בְּסְתָם יָדַיִם, אֲבָל אִם נָגַע יָדָיו בְּמָקוֹם מְטֻנָּף אוֹ עָשָׂה צָרְכָיו צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר מַיִם אַף בִּתְפִלַּת מִנְחָה וּמַעֲרִיב וּכְמוֹ בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, וְכַמְּבֹאָר שִׁעוּרוֹ לְעֵיל בְּסִימָן צ״ב סָעִיף ד׳ עַיֵּן שָׁם [אַחֲרוֹנִים בְּסִימָן צ״ב], וְעַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק יג-ל) וּבְאוּר הֲלָכָה (לסעיפים ד-ה) שֶׁשַּׁיָּךְ לְכָאן:

א (א) מִנְחָה גְּדוֹלָה. הוּא מֵשֵׁשׁ שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה, וּמִנְחָה קְטַנָּה הוּא מִתֵּשַׁע וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה, וְרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל שְׁנֵיהֶם אַחַת לְחִיּוּב וְאַחַת לִנְדָבָה, וּכְמוֹ דְּקַיְימָא לָן בְּסִימָן ק״ז (ס״א) דְּיָכוֹל אָדָם לְהִתְפַּלֵּל כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה בְּתוֹרַת נְדָבָה וּבְלִבַּד שֶׁיְּחַדֵּשׁ דָּבָר בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁהוּא לִנְדָבָה, עַיֵּן שָׁם: (ב) אֵין רָאוּי וְכוּ׳. דְּאַף דִּלְעוֹלָם מִתְפַּלְלִין הַחוֹב מִקֹּדֶם וְאַחַר כָּךְ הָרְשׁוּת, הָכָא קֹדֶם תֵּשַׁע וּמֶחֱצָה לֹא הִגִּיעַ עוֹד עִקַּר זְמַן מִנְחָה שֶׁעִקַּר זְמַנָּהּ (ג) לְכַתְּחִלָּה הוּא מִתֵּשַׁע וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה שֶׁהָיָה זְמַן הַקְרָבַת הַתָּמִיד בְּכָל יוֹם כַּנַּ״ל בְּסִימָן רל״ג (ס״א): (ג) וְאִם יִתְפַּלֵּל וְכוּ׳. דִּכְדַיְעֵבַד יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּמִנְחָה גְּדוֹלָה כַּנַּ״ל בְּסִימָן רל״ג (שם), וּבִסְתָמָא [שֶׁלֹּא כִּוֵּן בְּהֶדְיָא לְשֵׁם נְדָבָה] נַמִּי נִרְאֶה דְּעוֹלֶה לְשֵׁם חוֹבָה, וְיִתְפַּלֵּל הַשְּׁנִיָּה לְשֵׁם נְדָבָה אִם יִרְצֶה: (ד) אֶלָּא אִם כֵּן מַכִּיר וְכוּ׳. וּבְרֵישׁ סִימָן ק״ז מַשְׁמַע דְּבָעִינַן גַּם כֵּן שֶׁיְּחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר, וְאֶפְשָׁר דְּהֵיכָא שֶׁהוּא מַכִּיר בְּעַצְמוֹ שֶׁיְּכַוֵּן הֵיטֵב וּתְפִלָּה טוֹבָה הִיא לֹא בָּעִינַן חִדּוּשׁ, אֲבָל מִלִּישָׁנָא דְּטוּר לֹא מַשְׁמַע הָכִי: (ה) אֵין לוֹמַר אֲשֶׁרֵי וְכוּ׳. וְאִם אָמְרוּ בְּלֹא מִנְיָן וְאַחַר כָּךְ בָּא מִנְיָן יֹאמְרוּ

בֵּאוּר הַלָּכָה

בִּשְׁבִיל מִנְחָה, דְּחוֹבָה קוֹדֶמֶת לְתַלְמוּדִין וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן ק״ח (ס״ב) עַיֵּן שָׁם: ב * אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶם שׁוּם לִכְלוּךְ. מִלְּשׁוֹן זֶה מַשְׁמַע לְכאוֹרָה דְּדַוְקָא בִּסְתָם יָדַיִם, אֲבָל אִם יוֹדֵעַ שֶׁהֵם נְקִיּוֹת כְּגוֹן שֶׁנָּטַל יָדָיו לַאֲכִילָה וְרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל אֵין צָרִיךְ נְטִילָה, וּמַה שֶּׁהִתְּיִיק הָרַמ״א דְּאַף עַל פִּי שֶׁעוֹמֵד מִלִּמּוּדוֹ אֵין סְתִירָה לָזֶה, דְּאַף עַל פִּי שֶׁבַּאֶמְצַע לִכְתְּחִלָּה בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְחַבֵּךְ רֹאשׁוֹ בְּאֶמְצַע הַלִּמּוּד וְשֶׁלֹּא לִגַּע בִּמְקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים, מִכָּל מָקוֹם אִם אֵרַע שֶׁנָּגַע יָדוֹ בְּאֵיזֶה מָקוֹם מְכֻסֶּה הֲלֵא דִּינָא הוּא, דְּאֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו אֶלָּא דַּי שֶׁיְּנַקֵּם יָדָיו, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל בְּצ״ב בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק כט), עַיֵּן שָׁם [ומַה שֶּׁהֶבִיא הַמְּנָהֲגִים (מנהג של יום חול הגהה כה) רְאָיָה מֵאַבְרָהָם אֲבִינוּ הוּא אֶסְמְכְתָּא בְּעָלְמָא כֵּן נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי], מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנָטַל יָדָיו לַאֲכִילָה דִּכְוַדַּאי יָדָיו נְקִיּוֹת, מִסְתַּבְּרָא דְּאֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו לִתְפִלָּה. אָכֵן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ח) סְתָם הַדְּבָרִים לְהַלָּכָה מִפֶּה שֶׁכָּתְבוּ דַּאֲפִלּוּ בְּנָטַל יָדָיו מִקֹּדֶם לַאֲכִילָה צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו לִתְפִלָּה וְהָעִתִּיקוּ הָאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ז) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים לְהֲלָכָה, וּלְפִי זֶה לִישָׁנָא דְּהַשְׁלְחָן עָרוּךְ שָׁכָתַב אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְכוּ׳ הוּא לְאוֹ דַּוְקָא:

ב (כג) כֵּן מוּכָח מִמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ח׳: (כג) וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן צ״ב סָעִיף ז׳. וּמִיירֵי שֶׁעָשָׂה צָרְכָיו וְנָטַל יָדָיו קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לִלְמֹד, דְּאִי לָאו הָכִי מַאי רִבּוּתָא, דְּלְמָא נָגַע בְּמָקוֹם מְטֻנָּף בְּאֶמְצַע הַיּוֹם זְמַן הַרְבֵּה קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לִלְמֹד וְלֹא מִדְּכַר, וְכִדְקַיְימָא לָן בְּסְתָם יָדַיִם עַסְקָנִיוֹת הֵן, וִידוּעַ דִּסְתָם יָדַיִם כְּשׁוּרוֹת לְתוֹרָה, אֶלָּא וַדַּאי כְּדִפַרְשִׁתִּי: (כד) מָגֵן אַבְרָהָם (שם):

א (ט) בֵּית יוֹסֵף (סי׳ רלג ד״ה ותמנה). וְעַל דְּדִין זֶה שֶׁל הַמְחַבֵּר הוּא רַק דַּעַת הָרַמְב״ם (פ״ג ה״ג) דְּסִבְירָא לֵיהּ דְּמִנְחָה גְּדוֹלָה הוּא רַק דִּיעֲבַד, וְהָרַא״שׁ (בתשובה כלל ד סי׳ ט) חוֹלֵק עַל זֶה וְסִבְירָא לֵיהּ דְּמִנְחָה גְּדוֹלָה מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה לְהִתְפַּלֵּל, וּמְמֵילָא בְּעִנְיָנֵינוּ יִתְפַּלֵּל מִנְחָה גְּדוֹלָה לְשֵׁם חוֹבָה וּמִנְחָה קְטַנָּה לְשֵׁם רְשׁוּת כְּדְאִיתָא בְּטוּר. וְהַמְחַבֵּר שֶׁלֹּא הֵבִיא דַּעְתָּם מִשּׁוּם דְּאָזִיל לְטַעֲמֵיהּ דְּפָסַק בְּרֵישׁ סִימָן רל״ג כְּהָרַמְב״ם, אֲבָל לְפִי מַה דְּמַשְׁמַע שָׁם מֵהַשּׁ״ז (סק״א) וְהַגְּרַ״א שְׁמְצַדְּדִים לְדִינָא כְּדַעַת הָרַא״שׁ וְהַטּוּר, מְמֵילָא יִשְׁתַּנֶּה זֶה הַדִּין, וְכֵן מַשְׁמַע בְּבֵית יוֹסֵף בְּרֵישׁ סִימָן רל״ג (שם) וּבְהַגְּרַ״א בְּסִימָן זֶה דְּתָלוּי זֶה בָּזֶה, וּלְפָלְא עַל הָאַחֲרוֹנִים שֶׁלֹּא הֵעִירוּ בָּזֶה:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah